

Erdey Dezső »Magyar Génusz«-a

A szegedi művészeti szabadiskolától
a kenderesi hősi emlékműig

A közelmúltban országos visszhang mellett ünneplés volt Kenderesen. Kormányzó urunk ősi birtokán hősi emlékművet avattak. A lapok bő részletességgel méltatták az ünnepség minden mozzanatát. Amivel a riportok nem foglalkoztak, azt szeretném most ismertetni. A hősi emlékmű, mely a nemzetet védő hősi Génuszt jeleníti meg, Erdely Dezsőnek, a kiváló Szegedről származott szobrásznak az alkotása. Erdely Dezső, aki művészetében a kenderesi hősi emlékmű megalkotásával éri el azt a magasságot, hova a művész eddigi alkotásainak lajtoráján természetesen eljutott — ha nem is Szeged szülötte, de Szeged neveltje, kisgyermek korában a szomszédos Torontálból került hozzánk. Itt járta iskoláit és itt bontogatta szárnyát a művészet berkeiben. Kisdíák korától érezte azt a különös valamit, amelyet jelnek találtunk a későbbi idők művészi kiteljesülésére. Magában hordozta a szikrát, amely szükség szerint találta meg a formát, ahol művészi egyénisége méltóképp kibontakozott.

Erdely mint gimnazista, színésznek készült. Remek előadókészsége, ösztönösen érző meleg lelke, mozdulatainak meggyőző ereje, a jövőre hivatott színészt ígerte. Iskolai ünnepségek, ahol Erdely szerepelt, felülmeltek a sablonos nívón. Mikor pedig mint a »Sasfiók« Metterniche a tükör-jelenet drámai magasságát mükövelősködött, elhitette, hogy nem 17 éves gyermekszereplő, hanem az ősz, agyafurt diplomata ágál vak dühhöz a néző előtt. Nem a színészet volt a forma, hol megtalálta művészetének továbbadását. 1918-ban volt első randevuja az »agyaggal«. Nyolcadikos gimnazista, mikor úgy érzi, hogy a művészetek közvetítése helyett, művészetet alkotni kell!

Azban az időben Szegednek képzőművészeti kultúrája volt. A társadalom igényes, a szegedi művészek pedig élharcosok a magyar művészetben. Juhász Gyula, a költő volt a szellemi vezető, az ő ötlete a művészeti szabadiskola létesítése; ahol nevelik majd a műveltséget, fejlesztik a kultúrát és az Alföldről termő izmos művésznemzedéket teremtenek. Juhász Gyula nagy lelkesedéssel magyarított művészetekről-irodalomról, Heller Ödön rajztudóit vezetett, dr. Kovács anatómiát tanított, Gergely Sándor szobrász pedig a gyurható, formálható agyagot ismertette. Ez az iskola volt Erdely Dezső művészi útjának irányadója. Itt találta meg azt a terepet, ahol sokféleképp jelentkező tehetsége egyenes irányt kap a haladás és a célhozérés felé.

A szegedi művészeti szabadiskola sajnos, rövidéletű volt, de a kor, melyben pár lelkes tehetség életrahívta, nem volt alkalmas arra, hogy gyökereit eresszen. Erdely Pestre került a főiskolára. Magával vitte Juhász Gyula hatalmas művészetrajongását, meleg lelkét, líráját. A főiskolán Radnay Bélához, majd Szentgyörgyi Istvánhoz került. Mint Szentgyörgyi tanársegédje készítette művészi pályájának első jelentős alkotását; a »Vizhordó fiú-t. Evvel a szobrával — mit megvásárolt a főváros és a Városligetben helyezte el — megnyerte a Röck Szilárd-díjat. Ebben a művében, valamint azidőben e körül csoportosuló munkában Erdely a vizuális szemlélet művésze. Az izmok játéka, a test fizionómiája köti le. Tanulmányait Párisban folytatja, majd a 30-as években a római magyar akadémiára kap állami ösztöndíjat. Pályája mind egyenesebb vonalban tör felfelé. Díjak, vásárlások, hősi emlékművek, állami megrendelések adnak újabb és újabb célt művészi előrehaladásának.

Erdely Dezső elsőrangban képzett szobrász, magabiztos művész, aki nem a véletlen adottságait lesi, de céltudatos alkotó munkát végez a legigénytelenebb plasztikájában is. Elkülönítette mindenkor magát a divatos áramlatoktól, szobrai »forma-szépsége« hatja át. »Varkocsa« figurájában az erő, valamint a monumentalitás az uralkodó elem. Szent Imre szobrának (Veszprém) pszichológiai érzésekre törekedett és munkáját a plasztika és a lelkiség teljes harmóniájában oldotta meg. Erdely a lelkieket szabatosan érzékelteti műveiben anélkül azonban, hogy az érzés kedvéért a formát torzítaná, vagy elhanyagolná. Római tanulmányai, az antik művészetek nemesítő hatása, formatisztátét mindinkább megérleli, de csupán a »forma rabszolgája« sosem lesz. Művészi alapfel fogása az, hogy a forma organikusan folyik a műből és a klasszikus felé való vágyódás nem akadály a formafantáziának.

Hadiemléket sokat készített már. Művészetének legtisztább és legnívósabb vetülete a kenderesi emlékmű. A magasság törő emléken, karsu korinthisi oszlop tetején előretörő lépésben áll, mez-

mindent üt a
JOLLY JOKER
*Különlegesen
finom az illata.
A modern nő
ért használja.*

**CSAK SZAKÜZLETBEN
KAPHATÓ**

Szegeden a következő szaküzletekben kapható:

Gaal drogéria, Katona László drogéria, Mannheim drogéria, Nemezz drogéria, Segesváry drogéria, Szűcs drogéria, Vajda I. és Társa drogéria, »Zorika« drogéria, Bényi I. illatszer-tár, Dudás illatszer-tár, Gáspár illatszer-tár.

90

telen felsőtesttel, magasság lendülő kezében karddal: a szárnyas Génusz. A szoborműnek Gerőczy Gedeon tervezte építészeti része kiegyensúlyozott nyugalommal olvad a mű egységébe. Az élő-mozgó testnek, biztos és nemes formával telített egyszerű megmintázása, valamint az arena lelkiséget kifejező s a nemzetvédő gondolatot viszszaadni tudó ábrázolása biztosítéka annak, hogy Erdely iskolázott tudása, az odaadó természetlátással s mélyről fakadó »sentiment«-al párosul. Természetlátása az impresszionizmus felé vezetné, ha céltudatos és szigorú önfegyelmezettsége megengedné. Nem tűr ebben az alkotásában sem harsogó-mutatós elemeket, de a legnagyobb komolysággal, a tömegek pontos elhelyezésével, imponáló egyszerűséggel fejezi ki a felfokozott lelki élményt közvetítő formát.

E hősi emlék kompozíciója, eldobja az ilyen emlékkészítés sablonját, nem ábrázol szuró-vágó, öldöklő embereket, nem csupán az elmúltból táplálkozik, hanem merészen a jövőbe néz. A nemzetvédő, harcias kivontkardu angyalalak merész tartása, magabiztos nyugalma és a világ minden tája felé figyelmeztető magasbalendült karja vétőt int határaink felé, hirdeti nemzeti öntudatunkat, védi honunkat — mert él és mindenkor harcolni kész nemzetünk Génusza.

Erdely Dezső szobrászainak elitgárdájához tartozik. Tehetsége pillanatra sem stagnál, mind magasabbra emelkedve közelíti meg a csúcspontot. Szeged büszke lehet rá s joggal könyvelheti fiának, hisz itt nevelkedett, itt találta meg önmagát és innen indult gyönyörű útjára.

Temesváry József.

Hétfőn megkezdik a szegedi református egyház új templomának építését

200 ezer pengőbe kerül az Új Magyar Hajnal Templom felépítése,
egyelőre csak az összeg fele áll rendelkezésre

(A Délmagyarország munkatársától) Napok óta hordják az építési anyagot a Tisza Lajos-körút és a Honvéd-tér sarkán lévő telekre, ahol a szegedi református egyház új temploma, az Új Magyar Hajnal Temploma épül fel rövidesen. Érdeklődtünk a református egyház lelkészi hivatalában, Bakó László lelkésztől megtudtuk, hogy a templom építése szeptember 8-án, hétfőn megkezdődik. A napokban járt le az építési munkálatokra hirdetett pályázat, a szabályos határidőig öt szegedi vállalkozó adta be ajánlatát a kőműves-, föld- és elhelyező munkálatokra, azonkívül több kisiparos pályázott a szigetelő-, tetőfedő-, bádogos- és egyéb munkálatokra. Közülük még ezen a héten ki választja a presbitérium a legelőnyösebb ajánlattevőket és hétfőn megkezdődhetik a munka.

Az Új Magyar Hajnal Temploma, amely nevével utal arra a megújulásra, ami 21 esztendővel ezelőtt Szegedről indult ki a Kormányzó úr főmértóságának legmagasabb vezetése alatt. Az új templomot kétszer olyan nagy befogadóképességre tervezték, mint a Kálvin-téri templom. Ötszáz üléshely lesz az új templomban, ezenkívül a szentélyben lesz egy tágas gyülekezeti terem, amely még külön 300 ülőhellyel lesz berendezve. A templom mögött egy földszintes épületet emelnek, itt helyezik

el a lelkészi hivatalt és az egyházi lakását.

A templom tervezője Borsos József építész-mérnök, a debreceni városi mérnöki hivatal nyugalmazott vezetője, több nagyszabású építészeti alkotás tervezője — a többi között ő építette debreceni krematóriumot és az egyetemi templomot —, gótikus vonalakat kombinált modern, nagy felületű egyenes síkokkal tervének megkonstruálásánál. Az épület külső burkolata vörös klinker-téglából készül. A torony a Klebelsberg-tér felé néz.

Kezdetben úgy tervezték, hogy 150—160.000 pengős költség keretében el tudják végezni az építkezést, időközben azonban az építési anyagok megdrágultak s ma már körülbelül 200.000 pengőre lesz szükség, hogy a templomot készítsen át tudják adni rendeltetésének. Ennek az összegnek a fele áll most rendelkezésre a szegedi hívek áldozatkészsége folytán, ez a pénz elegendő lesz ahhoz, hogy az épületet még ebben az évben tető alá hozzák a toronnyal együtt. A még hiányzó összeg előteremtésénél az egyház a város, az állam és az ország református társadalmának adományaira számít. A templom belső kiépítésére és berendezésére akkor kerülhet sor, ha ez az összeg is összegyűlik.